Streszczenie

Czynność doręczenia ma doniosłe znaczenie procesowe. Z prawidłowym dokonaniem doręczenia wiążą się istotne następstwa dla toku prowadzonego postępowania i ochrony interesu stron tego postępowania. Nie jest to zatem jedynie sposób notyfikacji czynności podjętych przez sąd lub stronę. Doręczenia są jedną z najważniejszych instytucji w komunikacji w ramach toczącego się postępowania. Stanowią gwarancję interesów stron, wprowadzając określony porządek czynności warunkujących skuteczność i stabilność rozpoznania określonej sprawy.

Decyzja o wyborze przedmiotu pracy jest podyktowana przekonaniem, iż w aktualnym stanie literatury potrzebne jest utworzenie usystematyzowanego zbioru przepisów o doręczeniach, z jednoczesnym pogłębieniem rozważań doktrynalnych i odniesieniem się do judykatury. Wprawdzie do chwili obecnej powstały co najmniej trzy całościowe opracowania dotyczące tej tematyki, jednakże liczne nowelizacje postępowania cywilnego oraz jego postępująca informatyzacja – a obecnie także wyzwania związane z zagrożeniem COVID-19 – sprawiają, że wraz z upływem czasu opracowania te tracą częściowo swą aktualność, bądź wymagają uzupełnienia o nowe lub zmienione aspekty. Tym bardziej, że analiza kolejnych nowelizacji przepisów Kodeksu postępowania cywilnego w zakresie doręczeń pozwala zaryzykować stwierdzenie, że to wciąż nie koniec zmian. W związku ze spodziewaną kontynuacją modyfikowania przez ustawodawcę doręczeń, autorka sformułuje wnioski *de lege ferenda* oraz *de lege lata* w zakresie pożądanych w jej ocenie kierunków zmian.

Rozważania zawarte w niniejszej rozprawie koncentrują się na czynności doręczenia w postępowaniu cywilnym procesowym, które – spośród wszystkich postępowań cywilnych – ma charakter modelowy. Poza zakresem rozważań znajdują się przepisy odnoszące się do innych postępowań cywilnych, w tym do postępowania nieprocesowego, egzekucyjnego, zabezpieczającego, upadłościowego i restrukturyzacyjnego. Skupienie się wyłącznie na procesie cywilnym jest również spowodowane rozległością, złożonością i wielowymiarowością tej problematyki.

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie roli czynności doręczenia w procesie cywilnym i jej wpływu na prawidłowy przebieg procesu cywilnego, a także ocena, czy w aktualnym stanie prawnym pożądane byłoby wprowadzenie regulacji, które mogłyby przyczynić się do usprawnienia doręczeń w procesie cywilnym. Weryfikacji pod tym kątem zostaną poddane zwłaszcza możliwości, jakie oferują nowoczesne techniki komunikacji. Autorka podejmie próbę zweryfikowania tezy, że zinformatyzowanie doręczeń w procesie

cywilnym jest warunkiem osiągnięcia ich szybkości, sprawności i efektywności, bez uszczerbku dla najistotniejszych gwarancji proceduralnych.

Pomocna do osiągnięcia powyższego celu okazała się metoda prawno-porównawcza, w ramach której zestawieniu poddano czynność doręczenia w polskim procesie cywilnym z regulacjami obowiązującymi w niemieckim procesie cywilnym. Z uwagi na fakt, iż niemieckie doręczenia cechuje wyróżniająca się efektywność związana z ich zaawansowaną informatyzacją, umożliwiło to przeprowadzenie symulacji, w jaki sposób i z jakim skutkiem rozwiązania wprowadzone w Niemczech mogłyby funkcjonować z polskich realiach. Ponadto, w ramach metody prawno-porównawczej przeprowadzono analizę doręczeń na gruncie francuskiego procesu cywilnego, opartych na systemie *remise au parquet* oraz na doręczeniach komorniczych (*huissiers de justice*).

W pracy zastosowano również metodę empiryczną, polegającą na zbadaniu akt i ocenę na ich podstawie, czy wprowadzone do polskiego porządku prawnego doręczenia komornicze mogą przyczynić się do zwiększenia efektywności procesu cywilnego.

Pozostałe wykorzystane w rozprawie metody badawcze to przede wszystkim metoda prawno-dogmatyczna oraz metoda historyczno-prawna. Zastosowanie metody prawno-dogmatycznej polegało na studiowaniu literatury prawniczej, a także na szczegółowej analizie aktów prawnych oraz orzecznictwa sądowego. Uwzględniono także źródła o historycznym charakterze, aby uzasadnić wykładnię analizowanych regulacji. Wywody historyczno-prawne pozwoliły również scharakteryzować ewolucję poszczególnych instytucji i dostrzec tendencje i kierunki przyświecające ustawodawcy podczas kolejnych nowelizacji. Zasadniczo jednak rozważania niniejszej pracy koncentrują się na analizie aktualnie obowiązujących regulacji prawnych.

Praca składa się z siedmiu rozdziałów, z których każdy zawiera podrozdziały.

Rozdział I został w całości poświęcony aspektom teoretyczno-prawnym czynności doręczenia. W pierwszej kolejności podjęto próbę zdefiniowania pojęcia „doręczenie" w rozumieniu ogólnym i prawnym. W oparciu o literaturę przedmiotu, dokonano analizy doręczenia jako czynności procesowej, pomocniczej i konwencjonalnej. Ponadto, podzielając prezentowane w literaturze stanowisko, zgodnie z którym w każdym opracowaniu o charakterze ogólnym i całościowym, dotyczącym procesu cywilnego, powinien znaleźć się bardziej lub mniej rozbudowany wątek związany z problematyką zasad procesowych, omówiono instytucję doręczenia na tle wybranych zasad procesu cywilnego. Dokonano również analizy doręczeń pod kątem postulatu szybkości, sprawności i efektywności procesu cywilnego. W ostatnim podrozdziale przeanalizowano, jakie są skutki uchybienia wymogom czynności doręczenia,

przy uwzględnieniu, że stopień wadliwości może być różny, a w konsekwencji różne będą także jej skutki.

Rozdział II zawiera analizę prawno-porównawczą niemieckich i francuskich doręczeń w procesie cywilnym. Autorka scharakteryzowała regulacje krajowe tych państw i ustaliła, czy polskie ustawodawstwo zawiera w swej strukturze przepisy o podobnej, czy też o rozbieżnej konstrukcji. Następnie, podjęła próbę odpowiedzi na pytanie, czy rozwiązania niemieckie lub francuskie mogłyby przyczynić się usprawnienia polskich doręczeń w procesie cywilnym.

Rozdział III i IV przedstawiają ujęcie podmiotowe czynności doręczenia.

W rozdziale III przedstawiono i omówiono poszczególnych adresatów czynności doręczenia, dla których w toku procesu cywilnego, na podstawie przepisów ustawy procesowej, doręczane są pisma. Struktura rozdziału została wyznaczona przez podział podmiotów doręczenia na sześć zasadniczych kategorii. Pierwsza kategoria obejmuje stronę procesową. Druga i trzecia kategoria to podmioty, które działają w imieniu strony procesowej, przy czym w drugiej kategorii podmioty działają za stronę z woli ustawodawcy lub kompetentnego organu (przedstawiciele ustawowi), a w trzeciej kategorii podmioty działają za stronę na podstawie stosownego umocowania aktem woli strony (pełnomocnicy). Czwarta grupa obejmuje uczestników, którzy działają na prawach strony procesowej i mają za zadanie ochronę interesu publicznego lub indywidualnego (np. prokurator, Rzecznik Praw Obywatelskich, organizacja pozarządowa). Piątą grupę tworzą tzw. „inne podmioty doręczeń" o zróżnicowanym charakterze (interwenient uboczny, osoba wezwana do toczącego się procesu, organ egzekucyjny itp.). Szóstą kategorię obejmują pozostałe osoby (osoby trzecie), które w konkretnym procesie cywilnym – mimo, iż nie są bezpośrednio zainteresowane rozstrzygnięciem sprawy – mają do odegrania ściśle określoną rolę procesową (np. świadek, tłumacz). W zależności od tego, który z wymienionych powyżej podmiotów jest adresatem doręczenia, wyróżnia się różnice w sposobie dokonywania doręczeń. W rozdziale tym wyodrębniono i omówiono te różnice.

Rozdział IV poświęcono podmiotom pośredniczącym w doręczeniu w toku procesu cywilnego. Zakres przedmiotowy tego rozdziału sprowadza się zasadniczo do przepisu art. 131 § 1 k.p.c., który ustanawia katalog podmiotów pośredniczących w doręczeniu w procesie cywilnym. W katalogu tym ustawodawca umiejscowił operatora pocztowego, osoby zatrudnione w sądzie, sądową służbę doręczeniową oraz komornika. Ponadto, w rozdziale IV zastosowano metodę badań aktowych, które pozwoliły na zweryfikowanie sygnalizowanych w doktrynie i judykaturze problemów związanych z tzw. „doręczeniami komorniczymi".

W Rozdziale V omówiono przedmiot doręczenia, przy dokonaniu rozróżnienia na pisma sądowe oraz pisma procesowe.

Rozdział VI porusza problematykę sposobów dokonywania doręczeń w procesie cywilnym, rozumianych jako metoda udostępnienia pisma adresatowi w końcowej fazie doręczenia. W ramach tego rozdziału zastosowano rozróżnienie na doręczenia tradycyjne oraz doręczenia elektroniczne. Do doręczeń tradycyjnych zakwalifikowano doręczenie właściwe, zastępcze, przez awizo, do rąk kuratora oraz przez pozostawienie pisma w aktach sprawy. Znaczną część rozdziału poświęcono doręczeniom elektronicznym, które bez wątpienia stanowią przyszłość prawa cywilnego procesowego. Założono przy tym, że – pomimo postępującej informatyzacji procesu cywilnego – potencjał Internetu nie jest wykorzystywany w sposób satysfakcjonujący. W ostatnich 10 latach pojawiło się wiele projektów, które umożliwiłyby elektroniczną komunikację sądu i stron procesu cywilnego, nie tylko w elektronicznym postępowaniu upominawczym, jednakże pomysły te w przeważającej mierze nie doszły do skutku. Do rozszerzenia możliwości zastosowania w procesie cywilnym tzw. „e-doręczeń" nie przekonało dotychczas ustawodawcy nawet zagrożenie COVID-19.

Rozdział VII zawiera analizę doręczeń bezpośrednich pomiędzy profesjonalnymi pełnomocnikami, począwszy od ich ewolucji na przestrzeni ostatnich lat, poprzez scharakteryzowanie ich zakresu przedmiotowego i podmiotowego, a skończywszy na ich powiązaniu z informatyzacją procesu cywilnego.

Całość rozważań zwieńczają wnioski końcowe.